

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 24.

V Ljubljani, 15. decembra 1880.

Tečaj XX.

Vabilo na naročbo za l. 1881.

§ pričujočo številko doveršuje „Učit. Tov.“ svoj XX. tečaj in vabi na naročbo za bodoče leto. — Program ostane nespremenjen; kakor dosihmal, nam bode tudi v bodočem letu perva skerb za versko-nravno izobraževanje šolske mladine, za tako izobraževanje, ki ima izrediti verne katolike in dobre državljane, ki dajo Bogu kar je Božjega, in cesarju kar je cesarjevega, kakor govori §. 1. derž. šl. postave, ki pravi: Ljudski šoli je naloga, odrediti otroke, da bodo **nravni in pobožni**, da bodo enkrat pridna ljudje in državljani. Naš list je na dalje namenjen v prvi versti slovenskim šolam in učiteljem; tedaj ne bomo tujih pravic varovali, svojih pa zanemarjali. Ako se poganjamo za versko šolo, ne bomo zaradi tega zanemarjali domovinskih dolžnosti, vera in narodnost naj se vzajemno podpirate. Res da, težka naloga; dalje ko list uredujemo, bolje čutimo težo in odgovornost uređovanja šolskega lista, ki bi imel biti učiteljem kašipot v šoli in v javnem življenji. Vendar z zaupanjem na Božjo pomoč, in nanašaje se na stare znance in prijatelje ter slovenske rodoljube svetnega in duhovskega stanu, lotimo se zopet trudapolnega dela, in v prvi versti vabimo svoje tovariše in sodelavce na šolskem polji k naročevanju in k sodelovanji. Videti je tudi sedaj, da nas stari sodelavci nočejo zapustiti, kajti gradiva imamo za prihodnje leto nekaj uže pri-

pravljenega, nekaj obljubljenega, tedaj nam ni volja umakniti se sedaj, ko smo uže toliko časa vztrajali in delati dotlej, da nam kdo breme odvzame in na svoja ramena naloži. — Velja pa „Učit. Tov.“ za celo leto 3 gl., a za polleta 1 gl. 50 kr. Pri tej priliki pa vabimo naročnike, ki so list sprejemali in obljubili plačati, da izverše svojo besedo. Ako se list iz rodoljubja ureduje, vendar nihče ne more tirjati, da bi ga založnik sam plačeval, kajti tudi on nima pri listu drugega, nego skerbi in sitnosti, toliko prijateljem in neprijateljem v porazumljenje. — Spise in dopise prejema uredništvo, **M. Močnik**, učitelj na I. mestni šoli, st. terg. h. št. 13; naročnino in naznanila pa založnik **R. Milic**, na st. tergu hišna štev. 19. Ako kdo želi, lahko dobi še letnik 1880., ki je posebno zanimiv zaradi g. Lavtar-jevega spisa o prirodozlojbi. Bog!

Abecednik za slovenske ljudske šole.

Sestavila Razinger in Žumer, založil pl. Kleinmayr in F. Bamberg v Ljubljani.
Cena 20 kr.

Slavno naučno ministerstvo je z odlokom 7. nov. t. l. potrdilo „Abecednik“ za rabo na slovenskih ljudskih šolah, isto tako tudi slovensko-nemški „Abecednik“. Prilичno je torej, da danes nekoliko spregovorimo o „Abecedniku“ za slov. šole, da razpravljamo njega sestavo in namen, katerega sta pisatelja pred očmi imela.

„Abecednik“ obseza vso tvarino, katera se mora po učnem redu v prvem šolskem letu učiti in vendar ima knjiga le 80 strani. Priredjena je knjiga po pisalno-bralni metodi, katera je najbolj razširjena. Tvarina je razdeljena *a)* v prvotne vaje in *b)* nazorni nauk s primernimi berili. Prvi del prvotnih vaj obseza pouk v malih pisnih in tiskanih črkah. Ker pedagogične skušnje uče, da je najbolje, ako se poučevanje prične samo s pisnimi črkami in še le nekoliko pozneje prestopi k tiskanim črkam, so v tem oddelku pisne in tiske vaje ločene, tako, da je leva stran pisana a desna stran tiskana, pri tem pa vendar obsežete obe strani iste vaje. Vse pisane črke so med potezami, kar se pri prvotnem pouku ne sme opuščati. Tudi velikost pisnih in tiskanih črk popolnoma zadostuje. Kar se tiče metode pisave, vzeta je iz predpisov „Kurandovih“ iz zaloge šolskih knjig. Oblike teh črk se ujemajo z malimi izjemami z oblikami, katere so v prvi izdaji tega „Abecednika“, samo da na črkah posamezni deli niso tako vidni. Oblika pismen je toraj nekoliko drugačna, a metoda je ravno tista, ki se je že tudi v „Tovarišu“ l. 14. t. l. kot priloga obravnavala.

Prejšni „Abecednik“ imel je za prve vaje vse samoglasnike. Ker so pa „a“, „e“, „o“ za prve pisne vaje težji, kakor „n“ in „m“, je uvrstitev, kakoršna se tu nahaja, popolnoma opravičena; sploh se v nobeni začetnici več ne nahajajo vsi samoglasniki pred soglasniki. Kar smo v starem „Abecedniku“ pogrešali, je vezaj (-) med zlogi posameznih besedi. Učenci še niso zmožni, sami na pogled spoznati, kateri so zlogi ene besede in jih pravilno v besede združevati. Do 22. strani seznanijo se učenci z vsemi malimi črkami. Zlogi v teh vajah imajo vsi razun samoglasnika le en soglasnik, bodi si kot začetnico ali končnico. To je hvalevredno, ker se na ta način otroci v prvotnih vajah tako utrdijo, da potem brez truda v zlog še en soglasnik kot končnico sprejme. Ta končnica je prav na naravni način izpeljana v vajah na 22. in 23. strani; n. pr. le-vi, lev i. t. d. Miklošičeva „Začetnica“ pa ima že pri prvih vajah tudi po dva soglasnika v zlogu, kar poučevanje v branji jako zavira. Dalje so na 24., 25. in 26. strani vaje sè zlogi, kateri se začenjajo z dvema ali več soglasniki. Te vaje zadostujejo, akoravno so mnogo okrajšane glede starega „Abecednika“.

Drugi del prvotnih vaj obseza vélike pisne in tisne črke. Pri vélikih črkah izpuščen je vezaj med zlogi in so le še zlogi posameznih besedi razstavljeni. Dobro je, da ima vsaka črka svojo pisno in tisno vajo, kar smo v starem „Abecedniku“ jako pogrešali, ker so obsezale vélike črke le 4 strani. Ne, da trdimo, kakor da bi učenci ne mogli teh bralnih vaj prebaviti, le v pisavi zamenjujejo oblike pismen, ako se jih preveč na enkrat predóci; tu obsezajo 15 strani. Po tolikih vajah nasleduje še nekoliko vaj v branji (str. 42., 43.), kjer niso besede več v zloge deljene. Stavki teh vaj so prav kratki. V prvi vaji se dopoveduje, kaj so osebe ali reči; v drugi, kakošne so in v tretji, kaj delajo osebe, živali in reči. Te vaje véžejo prvi oddelek z drugim — nazornim náukom.

Nazorni nauk deljen je v 17 nazornih vaj. Zaznamovane so z vélikimi črkami mesto števil, češ, da otroci še ne poznajo toliko števil. Splošno o teh vajah le to omenimo, da reči, katere se obravnavajo, niso le našete, kakor v prejšnem „Abecedniku“, ampak so tako v stavke vpletene, da nazorna vaja ves obravnavani predmet kot celoto otroku pred oči postavi; n. pr.: „Šola“, „Človek“, „Jed in pijača“, „Obleka“, „Stanovanje“ i. t. d. Obravnalne stvari pa so debelo tiskane, tako, da jih učenec lahko hitro iz vaje poišče in našteje. Druge nazorne vaje pa imajo osebe ali reči, o katerih se govori prav umno in otroškemu umu primerno upletene v povesti, kakor „Družina in človeška doba“, „Nedelja“, „Mesto“, „Vrt“. Vseh 17 nazornih vaj je enako in prav veliko tiskanih. Pri vsaki vaji so še primerna berila v vezanem in ne vezanem slogu uvrstena. Tudi se ni pozabilo na dvogovor in po vsem nazornem

nauku raztresene so mične in lahko umevne uganjke. Da se otročje oko navadi različnih tiskanih črk, je vsako berilo z drugačnimi črkami tiskano, česa v starem „Abecedniku“ in v „Začetnici“ pogrešamo.

Cesarska pesem, katere naj v nobenem berilu ne manjka, in kratko vošilo končate „Abecednik“.

Šolske knjige morajo biti vravnane po učnih črtežih. Učitelji so zahtevali in zahtevali novih učnih knjig. — Slovenski „Abecednik“ iz c. k. zaloge šolskih bukev je potekel in iz Dunaja so nam poslali jeseni l. 1878 „Začetnico in I. berilo“. Učitelji po Kranjskem niso bili nič kaj zadovoljni s to knjigo. — Razvrstitev je izvrstna, zadržaj knjige sploh ustreza, a mislimo le na format knjige in na nje ceno; 30 kr. za prvo knjigo, ki jo otrok v roke dobiva, to je vendar malo preveč. — Dve ali še tri leta naj bi se otrok iz ene in iste knjige učil brati, pisati, pa še nekaj slovnice, no to je vendar otroku predolgočasno. Prvo knjigo navadno raztrgajo otroci, preden brati znajo, pozneje uže nekaj bolj knjigo varujejo. Prejšnji slovenski „Abecednik“ je bil nekaj preobširen po nekaterih vajah, in sploh ni bil uravnan po novih učnih črtežih. Iz teh in takih uzrokov sta se pisatelja lotila dela, in spravila na dan res kaj izvrstnega in vrednega priporočila. Naj bi se učitelji le zamislili v ta „Abecednik“, ker tukaj ni besede, ki bi ne bila premišljena in preudarjena. Tudi unanja oblika knjigo priporoča, papir je trden, vezanje dobro, cena 20 kr. ni prenapeta. Vrh tega daje založnik g. Bamberg v Ljubljani na 10 iztisov 1 za revne otroke. Učitelji, lahko se sami prepričate, da je stvar taka! Prihodnje leto o slovensko-nemškem „Abecedniku“ kaj! Bog!

Dr. France Prešern.

Kakor na grobu — postavili so tudi v našem slovstvu malo da ne vsi boljši pesniki ranjkemu sprelepih spominkov — tako, da je težko povedati, kateri je lepši ali celó najlepši.

Vže l. 1832, kedar se Prešern še le z nekterimi spevi prikaže na pesniškem polji, pozdravi ga Fr. L. Čelakovský klasičnega pesnika slovanskega; l. 1833 ga rojakom svojim iskreno pohvali M. Čop. Radostno so sprejemali Slovenci sploh Prešernove pesmi, slovenske in nemške; le premalo jih jim je védno bilo.

Pesnik sam se primérja labudu. — Torej je l. 1847 o njegovih „Poezijah“ v „Novicah“ pisal Fr. Malavašič, da Prešern more se priličiti labudu, kateri preganjan in ranjen od nemilih viharjev osode plava po samotnem jezeru življenja; išče, česar najti ne more; hrepeni po tém, kar mu je namenjeno, česar pa doseči ne more, in zdaj v žalosti svojega serca v milih glasih zdihuje, zdaj v nevolji srečo v britkem spoznanji

njene nestanovitnosti in goljufnosti ostro toži. Ker on najljubše od ljubezni pôje, bi ga smeli imenovati pesnika ljubezni.

Iz pričujočega mojega sestavka se pa vidi, kdaj je Prešern jel popévati, kako je napredoval, kdaj in kje je spravil to in uno na svetlo, kako razsvetluje on svojo dobo in kako tudi ona nam pojasnjuje pesnika.

Meni vzlasti poménljivo zdi se to, kar pisatelj ali posebej pesnik sam da na svetlobo; o tem gre mu sodba. — Lepe in resnične so misli v pesmih natisnjenih v Kr. Čbelice V. Bukvicah še za življenja njegovega na pr. o zadovoljnem življenji samostanskem in o nevarni prostosti mej svetom; o preozkoserčni pravilnosti redovniški pa o modri duhovni skerbni pastirski; o pravem češčenji Device Marije in o katoliškem obhajanju božjih potov — zoper Janzeniste; o pobožni vernosti Ljubljancev in o naslednji gospodski brezvernosti itd. itd.: vendar perve pomembe so in ostanejo po njem samem priobčene

Poezije Doktorja Franceta Prešerna.

Poezije — „Poezija, dar nebeški!“ pôje I. Vilhar. Ta dar imel je v obilnosti Prešern. „Velévati pevcu ne smem — V dolžnosti on višega kralja stoji, — Zamaknjenja hip mu je ukaza. — Kot burja po zraku izvoli si pot, — Ne vé se, kdaj pride, ne zna se od kod, — Kakor vir neznane iz žile, — Tak pevcu se pesem iz duše glasi — In temnih počutkov oblasti budi, — Ko skrite v oserčji so bile“ (Schiller — Koseski). — Pravi pesnik pôje in — „Za pesmi cilj in konec ne vprašuje, — In njezin vspeh si v nemar pušča on. — Vsesilna moč nadzvezdnega vlivanja — Objema pesmonosno mu sercé, — In brez skerbi do ptujga poslušanja — Mu pesem klije, raste, v cvetje gre“ (R. Ledinski). — Tako i Prešern: „Zmérom svoje goni slavčík, — Zmerom od ljubezni bije — Sercu sladke melodije“. Kakor Bog mu gerlo stvaril, — Dokler da je v grobu vtihnil. „Enak je pevec vencu poezije: — Vse misli zvirajo 'z ljubezni ene“. — Pésnik — umétnik stvarja vzorne misli — ideje ter jim daje prijetno odejo; kar je lepo, kaže v živi in mični besedi. Prilično razodeva pesnik — lirik sam sebe in po sebi opéva svoj dom in rod v vseh zadevah. — Čim bolj vzvišane so njegove ideje, čim bolj se z njimi vjema lepa vnanja oblika; tem više stoji pesnik in tem bolj se cénijo njegove poezije. — „Ut pictura poësis“ — pravi Horac, in v tem se šteje Prešern med pesnike perve verste, kajti vse poezije njegove so slikarija, ktera — pogledana od ktere koli strani — kaže vedno isto ljubeznjivo podobo. Ta vlada v vseh njegovih pesmicah, ktere so le spreminjanja ali variacije ene in iste melodije — o ljubljeni dévi, po kateri dospé pesnik — kakor iz sužnosti skozi puščavo v oblubljeni deželo — od slepe in posvetne ljubezni do razsvetljene in svete — v Bogu. In v tem so pravi pesniki nekako božji véstniki (vates) človeštvu.

Dóktorja —. Prešern se je učil, veliko učil vže v mladosti, kedar je po šolah obično bil med pervaki. Bil mu je dar nebeški — poezija — prirojen (početa nascitur), ali vendar je to zmožnost sam budil, olikoval, doverševal — svést si reka Horacijevega, da treba je k pravi umetnji obojnega (natura, ingenium, dives vena — studium, ars).

Kar je popéval o rojaku svojem M. Čopu, skoro da istina je tudi o njem, kakor spričuje mu verstnik M. Kastelic: „Slavnih Grekov in Rimljanov, — Albioncov, Italjanov, — Francije jezik bil Ti drag — Nemške pesmi Tvoje gladke, — In slovenske tako sladke — Čerti le vohaški vrag“ („Novic.“ 1849 l. 7)! — „Nemški jezik imel je popolnoma v oblasti, in tako lepih, tako čistih, tako polno donečih, tako po mislih in po obliki doveršenih sonetov nij pisal sam mojster Göthe“, pravi J. Stritar (Zvon I. str. 350).

Misli svoje vzorne je jemal pogostoma iz sv. pisma, iz liturgije, iz življenja katoliške cerkve v prilikah in podobáh, v primerah ali vzgledih, katerih vendar ne obrača nespoštljivo ali žaljivo. — Znano mu je bilo kerščansko verstvo in nraštvo, znano pa tudi poganstvo, njegovo malikovje in basnoslovje, iz kterega same po sebi prihajajo na dan pomenljive podobe v njegovih poezijah. — Znano mu je bilo lepo slovstvo novejših narodov neslovanskih, a tudi slovanskih.

Rad je prebiral narodno pesništvo, narodne pesmi slovenske, in po njih se je, kakor pobratim njegov Stanko Vraz, povzdignil dotlej, da je v posebni podobi (Severe, Lenore, Julije, Bogomile) umetno popeval dom in rod svoj slovenski, deržavo in cerkev, in zato so opazovali ga „vohaški vragovi!“

Iz poezij samih se vidi, kateri možje so ga navdihovali, kateri so z njim občevali. Kako na tanko je poznal na pr. Vodnika, Linharta, da ju je opéval tako kratko in krepko! — Bil je Prešern, kedar je hotel, pravi Kranjec, pa tudi Slovenec, in celó Slovan. — Beseda mu je kranjsko-slovenska, ne vselej slovnično pravilna, — pomniti je doba, v kateri je pisal —, a vendar jo dr. Fr. Miklošić v vseh svojih jezikoslovnih knjigah učenemu svetu kaže za vzgled besede novoslovénske. In „verlega kranjskega Slovenca, slavnega pesnika Prešerna“ imenuje ga A. Slomšek (Drobt. 1862).

Naravna bistrost, a tudi pridobljena učenost se kaže v obliki pesniški na pr. v tolikanj različnih, novih in starih merilih, v slokah, stilih, stopicah, v rimi; v umetni, notranji vsebini vsegdar primérni vnianji besedi; v tem, da lirik, kralj zlasti v sonetu, verlo skazuje se tudi epik, tu in tam celó v dramatični obliki; da nam je stvaritelj pervega sonetnega venca v slovenščini. In — kar doveršuje učenjaka, da je sam sebi pozneje — pričel je star 27 — 30 let — malo, kaj malo popravljal — v svarilo marsikterim pevačem sedanjim, kateri — stari 17 — 20 let — kasneje sramujejo se svojih poskušanj mladičevskih!

Franceta Prešerna —. Po pravilu: „Vsakemu svoje“ — dal je Prešern zabavljiv napis tudi svojim serčnim umotvorom, in sicer:

Pričujoče poezije.

Smé nekaj nas, ker smo Prešernove, biti prešernih;
Pésem kaže dovolj, kák je naš óče kroták.

Da je pesnik bil res krotak, da ni bil preširen, vidi se vže iz tega, da se s perva še s celim svojim imenom ni derznil na dan; podpisaval se je P., Dr. P., Dr. Preš.; v Čbelici l. 1832 — 33 Dr. Prešern; tako tudi odslej vedno v „Illyr. Bl., Carniolia“ in v vseh listih tajnih in javnih. — Kadar mu je slovničar Kopitar čestital: „Mazi Ti Bog Dohtar Prešérin“ — podpisal je svoj „Kerst per Savici“ Dr. Prešérin, češ, da znam pokoren biti, da se jezikoslovcu jaz (Doctor-Dichter) pač dam podučiti! — Tako se je podpisaval v „Novicah“ od l. 1845, ga je v „Kr. Čbelice“ drugem natisu M. Kastelic in dr. Bleiweis na grobnem spomeniku. — V „Poezijah“ pa se je tej obliki izognil sam; prav naj se torej piše pesniku ime „Prešern“.

Da pesnik ni bil preširen, vidi se tudi iz tega, da je dal svoje „Poezije“ pred natiskovanjem celo dijaku v nekako popravo; da je izpustil iz njih kakor iz spoštovanja do svojega tedaj še živočega učitelja in do že ranjkega premilega prijatelja znana seršena; da je po krotkem geslu jako skromno popeval sam o sebi. — Bil je Prešern krotak tako, da ga človek osebno sovražiti še ni mogel, ko bi bil tudi hotel. — Dobra duša razodeva se v vseh pesmih, vzlasti v labudnici; vsaj smo se zbratili prijatelji, ker dobro v sercu mislimo, poje na zadnje, in dokaj dni naj živi vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Labud je pesnik, ki ranjen plava po jezeru življenja v strahu in upu, ki pa naposled ne obupa, marveč — preverjen po Bogomili — posveti se v ljubezni Čertomir ter vprav po svojih „Poezijah“ slednjemu, kdor ima serce, kliče:

„De srečin je le tá, kdor z Bogomilo
Up sreče unstran groba v persih hrani“.

Dr. France Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri mu popravljajo lastno ime v „Prešeren, Preširen ali celo v Preširn“, češ, tak velikan, pa se še prav nisi pisati znal!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri mu v pesmih prenarejajo lastne oblike, češ, le naše so prave, kar se je storilo l. 1866 v znani zbirki, v kateri je pesnik neistinit kakor v osebni sliki, tako i v pesemski obliki; kar se je storilo l. 1869 z V. Vodnikom — in vsled tega je na pr. Koseski l. 1870 strogo prepovedal Matici — preméniti mu lastne oblike!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri po njegovi smerti priobčujejo stvari, katerih bi on sam (i Vodnik) na svetlo dati

nikdar dopustil ne bil, kar tudi pošteni Nemci hudo grajajo pri onih slepih čestilcih, kateri na pr. po Götheju, Grillparzerju itd. razglašajo nepotrebne pobirke!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri — gerdeči nekdanje svoje učitelje — sedajni mladini (příšerně) pripoveduje in bodoči (bodeče) zapisujejo o mikavnih dogodkih in skrivnostnih zapletkah, o življenji polnem strasti in bojev, o kovarskih in osebnih njegovih, vzlasti duhovenskih sovražnikih, o slovstvenem Herostratu, o njegovem pijančevanju, nezakonskem ljubkovanju, o poslednjem duševnem opešanju itd.! — Oj taki lažnjivi preširnoslovci — „vsi pojte rakom žvižgat!“ —

„Vzemi zemlja, kar je tvojega; naj sprejme Kristus, kar je njegovega; mesó je iz zemlje; duh pak je od zgorej vdihnjen“.

Tako so molili o pogrebu Prešernovem; tako bodo molili, ako Bog da, o pogrebu mojem in tvojem, mili čitatelj! — Naj ima tedaj zemlja, kar je njenega; naj se ne izkopava več iz nje, kar je persténega. — Od zgorej je vdihnjen bil duh — pesniku; tje gori se ž njim povzdiguemo sami, tje gori slovénski učitelji z vzornim pesnikom kažimo svojim slovenskim učencam, in v tem blagovitem poslu vsakemu, kdor zna bolje, široko je polje. Iskreno vadimo svoje drage učence, da si iz njegovih „Poezij“ — iz krasnih cvetlic — kakor marljive bučelice — nabirajo sladkega medú, ne pa — kakor ustudni pajki — hudega strupa, v vednem pa vérnem spominu, da lepi umetnji, torej tudi poeziji, geslo edino je pravo:

✱

✱ „Sursum corda!“ ✱

✱

Narava, vodnica učitelju.

(Dalje in konec.)

2. Poučevanje naj gleda na stališče, na katerem je učenec, in od tega naj vodi učenca brez presledkov in temeljito naprej. Da poslopje ne visí, mora se naj prej temelj prav uravnati; da bode pa učenje kaj koristilo prihodnjemu življenju, mora se učitelj ozirati, na kakem stališču je uže učenec. Ako tega ne ve, ni mu mogoče, primerno poučevati, saj ne ve, kaj učenec zna, in s čim in kako naj ga začne poučevati. Stališče učencevo je tedaj pervo, kar more učitelj poznati. Ni pa dosti, da učitelj le sploh ve, kako je izobražen učenec, še posebno in posamezno se mora o tem prepričati. To pa se zgodi, ako učenca s primernimi vprašanji peljemo do tje, da nam pove sam, kje da je? S tem spoznamo učencevo izobraženost, iz tega se pa tudi spozna spretnost učenikova.

Ako smo spoznali duševno obzorje pri učencu, začnimo tukaj poučevati brez presledkov. Narava, pravi Komenski, ne dela skokov, marveč postopa stopnjevaje. Razvija se počasi, polagoma, a gotovo. Izobražbe prideva izobražbam, da postane izdelek tak, kakoršen ima biti po svojem namenu. Isto tako se ima postopati pri poučevanju. Učitelj naj razdeli najprej učilno gradivo na pozamezne razdelke in skupine, kakor je primerno starosti in zmožnosti učencev, in potem naj pelje otroke po modro osnovanem načrtu dotle, da se stvari nauče. To velja posebno v prvem poučevanju. Tukaj škoduje vsako prehitenje, vsako pretiranje, včasih toliko, da se ne da potem popraviti. Kdor misli, da je treba le derviti, le hiteti in dirjati naprej, in da s tem več opravi in več doseže, kakor z modrim in previdnim postopanjem, ta se zelo moti. „Polagoma a neprestano.“ Toliko je gotovo, marsikateri učitelj bi v svoji šoli več dosegel, ko bi delal mirno in neprestano v šoli na podlagi modro osnovanega načerta, nego da vse hoče nekako presiliti in prehiteti. A učitelj pa se ne sme tudi predolgo muditi pri kakem priučenju, posebno pa ne sme pripravljalnih vaj na dolgo in široko raztegniti, to bi otroke le dolgočasilo in jim jemalo veselje do učenja, le modra premišljenost daje veselje do napredovanja. (Tukaj gre posebno omeniti, da nekateri nazorni nauk v I. razredu na tedne in mesce raztegujejo, otroci se naveličajo, stariši godernjajo; vse poučevanje mora biti nazorno, ni treba, da bi si učitelj v to še posebnih vaj odbiral.)

Nauk brez presledkov je tudi temeljit. Pod to besedo razumemo, da se učilna tvarina primerno odbere in razklada v nepretergani versti; da se v stvar utopimo, zamislimo glede na izobraženost učenca, in da ga v tem vadimo neprestano in vstrajno dotlej, da je stvar do dobrega priučena. Brez temeljitosti ni mogoče dobro poučevati, ona je pogoj, da učenci varno napredujejo. Temeljito pa poučuje učitelj, ki se vzlasti pri začetnih vajah pomudi in se na te večkrat povrača. Tako se položi varen temelj pouku, učenci se uče z veseljem, varno in spretno naprej stopajo. Učitelj tedaj modro in premišljeno ravna pri začetnih vajah, srednjih stopinj ne prezira, in kedar pride na kaj novega, rabi dovolj časa za priučenje. Na videz se sicer čas trati s tem, a donaša pa vendar obilo sadu.

Učitelj je duševni stavitelj. Kdor hoče napraviti terdno zidovje, mudi se naj delj časa pri temelju, posamezna nadstropja so potem hitro doveršena. Nasproti temeljitosti je po jedni strani pedantizem, po drugi pa poveršnost, plitvost in raztresenost. Pedant pri postranskih stvareh pozabi glavne, manj važne stvari so mu jednako važne; pedantu je oblika več, kakor stvar, kajti gleda le bolj na unanje, tak velevala reči iz glave učiti, ako tudi učenci zaderžaja ne razumó. Taki ljudje mislijo, da se učenje ravna po njih glavi, njih poučevanje je posebno jalovo kar

se tiče materielne strani pouka. Tako jalovo poučevanje je pri nas, ako kdo sili slovenske otroke učiti se iz glave nemških nauk, recimo realij, dokler nemškega jezika ne razumó. Dobro! naj se otroci uče na pamet nemških stavkov, a le takrat, kedar bodo vedeli, kaj se uče. — Nauk, ki ne sega dosti globoko v otročji duh, je poveršen, otroci nimajo pravega pojma o stvari, ki se obravnava; stvar le nekoliko zagrabiijo, a je ne obderže. Poveršen učitelj le gleda na to, da napreduje, ker njegovo poučevanje ni temljito, otroci priučeno stvar prav tako hitro pozabijo, kakor so se je priučili. Dr. Mager pravi: Telesa ne redi to, kar se vžije, marveč, kar se prebavi; duha ne izobražuje to, kar se sprejme, marveč to, kar pojmi. Pri jedi tedaj le to koristi, kar se prebavi, ne glede toliko na to, koliko se povžije; pravo izobraženje tudi ni v tem, koliko si se učil, marveč kako si se tega naučil, koliko znaš naučeno uporabiti. — Načelo: „poučuj temeljito,“ lahko se tudi napačno umeva. Kakor Diesterweg pravi: ni treba pri stvari muditi se toliko časa, da učenec ničesa novega ne najde pri predmetu. Kdor bi se namreč pri številjenji toliko časa mudil pri soštevanji, dokler učenec soštevanja ne razume vsestranko, bi ravnal napačno. Tirja se, da se z učenci ne postopa dalje, dokler ne dobé moči, da se na prihodnjo stopinjo povzdignejo; od učencev se sme tirjati toliko, kolikor je razvit njih duh. Navadno se pri poučevanju mladine stvar ne da do dobrega obravnati, pravo duševno izobraževanje pa tirja, da se večkrat povračamo k bolj važnim predmetom. Kajti le tist, ki se večkrat bavi s težkimi predmeti, ki se v raznih časih in pri raznih stopinjah izobraževanja povrača k predmetu, ume ga poslednjič do dobrega. Načelo o „temeljitosti“ ki se napačno razumeva, je uže zapeljalo dosti učiteljev, da so predmete skoraj preveč razdrobili in razkosali na toliko in toliko vaj za nebodi ga treba.

To velja posebno o tako zvanih podrobnih učnih črtežih, ako se učitelju z nekako malenkostjo naprej piše koliko, kaj in kako mora poučevati, koliko mora oddelkov napraviti in če je potem šolski nadzornik kak pedant, ki stvari sam ne razume do dobrega, a se toliko bolj strogo derži čerke in svojega mnenja, potem postane situacija učitelju neznosna. Učitelj mora v šoli nekako prostost imeti, da se po svoje giblje, šola je živ organizem, in nauk se mora ravnati po otrocih, a ne narobe.

3. Nauk naj bode nazoren, to pravilo se razvija dalje iz načela: nauk naj bode naravi primerjen. V začetnih šolah je zelo važen, in še le Pestaloci ga je postavil na pravo mesto, on tudi sam pravi, da vse to, kar je on storil za ljudsko poučevanje, obstoji v tem, ka je povzdignil nazor za podlago vsega spoznanja in za verhovno načelo pri pouku, nasledovali so ga v tem vsi, katerih častno omeni pedagogika. Da kaj spoznamo, je treba to čutiti (fühlen), t. j. s čuti zapaziti, in to počutje zbuja v duši čutstvo ali občutljeje (Empfindungen), ti postanejo

nazor, in razum nareja iz njih pojmove in predočbe. — Tako so se zgodile naj koristnejše in največje najdbe: recimo najdba stekla, para i. t. d. Newton je videl, da prižgani svečniki ne morejo priti k miru; tako se tedaj razvija razum. Kako je otroku nazor potreben, imamo v Jos. Heinrich Lesebuch, II. Theil, prav živ izgled v vaji: „Wie der Bauernknabe die Stadt beschreibt.“ Šolsko poučevanje se mora opirati na nazor; sicer je lupina brez jedra, je bučec bron, je sopar, ki ga veter razpiha. Pravo poučevanje predstavlja, kjer le moči, otrokom stvari, da jih čutijo in potem o njih rzsodé. Od stvari prestopa k znamenju, od znamenja k pojmu, od prikazni k postavi. To pravilo je podlaga vsemu pravemu učenju in priučenju. Kar otroci niso čutili, tega se tudi stalno niso naučili, da večkrat tudi ne verjamó. Nazor pa ni le to, kar oko vidi, marveč tudi, kar uho sliši; to posebno velja o branji in pripovedovanji, tega ne nadomestuje popolnoma nobeno sredstvo. Nazor je pa tudi vse, kar se s čuti zapazi, pri slepem nadomestuje vid — čut tipanja. Pervi, ki je kazal na korist nazora, je bil zopet Komenski. On pravi: „Otrokom naj se ne predlaga pred oči le senca stvari, marveč stvar sama, ki upliva na domišljijo. Nauk naj se začenja z nazorovanjem stvari, a ne z besednim razlaganjem. Iz tacega nazora razvija se določno znamnje.“ „Zakaj bi se ne začenjalo rajši podučevati z razkladanjem stvari, nego z razlaganjem v besedi?“ — Človek občuti, potem poželi, vidi, potem spoznava. Mislimo pa tudi pri odgoji na znani izrek: kar človek ne pozna, tega tudi ne želi. Beseda gine, zgled pa rine. Ogledavši si naravo, naučil se je človek umotvorov; slikarji, ki hočejo doveršiti svoje študije, gredo na Laško, da vidijo tam izdelke mojstrov, po katerih se izobražujejo. Glejmo tukaj vesoljno gojiteljico, katoliško cerkev, kako nam ona poočituje in predstavlja cerkveno leto in njegove praznike ne le z razlaganjem, marveč s poočitovanjem. Mislimo tukaj na žalost velicega tedna, pa na veselo vstajenje Zveličarja; veseli prazniki: velika noč, binkošti spadajo na vesele letne čase; resnobni prazniki: vsi sveti, vernih duš dan na jesenski čas; barva cerkvenih oblačil, vsi obredi serce in um vpeljejo v spomin dneva, ki se obhaja. Ako hočemo buditi patriotično čuvstvo, mora biti v vsaki šoli cesarjeva podoba, da se pa zbuja verski čut, bi imela imeti vsaka šola podobo križanega Zveličarja. Kakor se tu upliva posebno na serce in voljo, tako se ima pri vednosti uplivati na um in spoznanje. — In v istini, kaj bi koristil prirodosnanski pouk, ko bi se tega, česar se učimo, ne ogledali v naravi ali vsaj iz dobrih slik, kaj bi bilo zemljepisje brez zemljevidov, ali prirodoslovje brez poskušenj. Naše šolske knjige, berila in računice so po načelu nazora osnovane, poprej izgled, potem pravilo; tako je tudi letos razpravljaj profesor Lavtar v „Učit. Tov.“ prirodoslovje, on pravi namreč: navadno se začenja poučevanje v prirodoslovji z glavnimi lastnosti teles; to ni prava

pot, otrok mora poprej poznati stvar, potem naj se mu pripoveduje, kaka je, prvo je nazor, potem pravilo. Nekateri svetujejo za nazorni nauk posebne ure, cele tedne se otrokom razkladajo vsakdanje stvari, vsaka stvar se jim na drobno razklada, in to imenujejo potem nazorni nauk. Vprašamo pa, kaj posebnega se nauči otrok, ako mu pravimo: hiša je lesena ali zidana, ako ni nikoli vidil, kako se hiša dela, kako se opeka pripravljajo. Sicer ne grajamo tega, kar ni graje vredno, a svet se zaganja iz kota v kot, iz skrajnosti do skrajnosti. Nekdaj so tirjali, naj spomin dela za vse druge duševne moči, sedaj pa nekteri mislijo: otroku se ni treba kaj iz glave učiti. Deržimo se srednje poti, naše poučevanje naj bode nazorno, da otroci laže stvar razumó in jo bolje pomnijo.

4. Poučevanje naj bode elementarno. To pravilo izvira iz nazora in iz primerjave z naravo. Kar je nazornega in konkretnega, je zmirom nam bližnje, abstraktno pa nam je dalje, tako mora nazorno poučevanje izhajati iz bližnjega in prehajati na dalnje, iz hiše k prebivališču, okolici, k okraju, od tod k ožji in širji domovini; tako da otrok sliši tudi od drugih svetov, kakor le od zemlje, ki mu je namenjena za bivališče. Pri tem pravilu pa ne mislimo le na stvari, ki so po času in prostoru nam oddaljeni. Ker je jednotero ali jednostavno navadno laže od sestavljenega, naj se priuči najprej prvo. To velja vsaj od unanjih vidnih stvari. Naj važnejše elementarno pravilo pa je: Postopaj od znanega k neznanemu. — Ako je sestavljeno, samo po sebi uže težavneje, vendar le znano, naj se obdelava poprej, kakor jednostavno, ki pa je neznano. Nasproti elementarni vednosti je pa znanstvena. Ta začenja z izreki naj bolj splošnimi, zvezuje te v sistemo in od tod izvaja posebno in posamezno. Vednosti, tukaj pridobljene, navadno segajo nad namene ljudske šole. V ljudski šoli začenja se s posameznim, pristopa potem k splošnemu, a v taki meri in v takem obsegu, kakor potrebujejo učenci ljudske šole. Le tako poučevanje se sme imenovati elementarno, ki se ozira na duševne zmožnosti, ki se še le razvijajo, a si prizadeva pokrepati in poživiti jih.

Dopisi in novice.

Iz seje c. k. dež. šol. sveta dné 25. novembra t. l.

O prošnji za predplače ljudskim učiteljem je bil odposlan nasvet kranjskemu deželnemu odboru. — Nasvetovano je bilo kranjskemu dež. odboru, da se ima dati pripomoč (subvencija) za nekatere šolske zgrade, in brezobrestno posojilo šolski občini.

Prošnje za oproščenje šolnine na vadnici, m. in ž. učiteljišču in na gimnaziji v Rudolfovem, so bile razrešene.

O nasvetu ravnateljstva srednje šole se ima poročati na višje mesto.

Letna sporočila šolskih nadzornikov za ljudske in srednje šole so bile predložene na višje mesto.

Po nasvetu dotičnega učiteljstva, se ima učenec iz gimnazije za kraj izključiti.

Dva okrajna šolska sveta dobivata priznanici za uspešno delovanje pri napravljani novih in razširjanji obstoječih šol.

Stalno se umeščata nadučitelj in učitelj.

Poročilo za državne stipendije za c. k. m. in ž. učiteljska se ima predlagati na višje mesto.

Vsled disciplinarne preiskave se ima učitelj za kazen prestaviti.

Poročilo okr. šol. sveta za povišanje učit. službe se razreši.

Prošnja za prizanašanje kazni zastran šolskih zamud, potem več prošenj za nagrado in denarno pripomoč, je bilo razrešenih.

Verske vaje po srednjih šolah. — Naučni minister je 8. novembra t. l. deželnim šol. svetom razposlal ta-le razglas: Da se v okom pride težavam, ki izvirajo na srednjih šolah, kakor se skuša, ako se §. 4 ukaza dné 21. decembra 1875 izpeljuje, in sploh da je mogoče verske vaje opraviti brez ovire in častno, za-ukazujem, da se za katoliške učence in učenke na srednjih šolah, možkih in ženskih učiteljskih, na ljudskih in meščanskih šolah, kjer so učenci obvezani pristopiti k sv. zakramentom, po ravnateljstvu ali šolskemu vodstvu v porazumljenji z verskim učiteljem določuje ali celi dan ali pa popoldne in dopoldne drugega dné, tako, da te dneve ni šolskega poučevanja.

Izpit iz veroznanstva je potreben, ako hoče kdo privatno izprašan biti v smislu §. 16 š. u. r. in tudi takrat, ako se spričalo potrebuje za kake določne namene, ker je veronauk po §§. 3 in 17 derž. šol. postave 14. maja 1869 predmet v ljudski in meščanski šoli, ako pa stariši le žele zvedeti, koliko otroci znajo in jih zaradi tega dadó izprašati, jim je pa na prosto voljo dano, v katerih predmetih naj se otroci sprašujejo. — (C. k. deželni šl. svet za Dolenje Avstrijsko dné 6. oktobra dunajskemu okrajnemu šol. svetu.)

Učiteljske v Mariboru šteje v I. razredu 27 Slovencev, 14 Nemcev; v II. razredu 21 Slovencev, 9 Nemcev; v III. razredu 23 Slovencev, 14 Nemcev; v IV. razredu 26 Slovencev, 9 Nemcev. — V vadnici na tem učiteljski je v I. razredu 19 učencev (poduč. g. Mikložič); v II. razredu 26 učencev (poduč. g. Koprivnik); v III. razredu 20 učencev (poduč. g. Kavkler).

Učiteljske v Gradci. Moško učiteljske šteje letos v I. razredu 50, v II. 52, III. in IV. 68 kand.; žensko učiteljske pa v I. razr. 34, II. 40, III. 34 in v IV. 34 kand. Razun teh je v pripravljevalnem tečaju 52 učencev, v onem za kandidatnje z detinskim vrtom pa 10.

Postava, veljavna za vojvodino Kranjsko, zadevajoča vplačanje doneskov v pokojninski (penzijski) zavod od strani ljudskih učiteljev, prihajajočih iz druge kronovine, je dobila najvišje poterjenje; glasi se tako-le: Učitelji, ki prestopijo iz javne ljudske šole ene v državnem zboru zastopane kronovine in dežele na ljudsko šolo vojvodine Kranjske, oproščeni so od novega vplačanja doneska za tisti del svoje plače, za katerega so že v drugi kronovini vplačali postavni donesek v pokojninski (penzijski) zaklad, pod tem pogojem, da v deželi, v kateri so prej vplačevali, velja enaka pravica za učitelje, ki iz jedne ljudske šole vojvodine Kranjske tje prestopijo.

Iz Ljubljane. — Odbor Cec. društva je imel 22. nov. sejo, pri kateri so bili razun č. g. P. Hugolina Sattner-ja (ki biva v Novem mestu) in g. A. Foerster-ja vsi odborniki navzoči. Na dnevnem redu je stala zopet »Cerkvena

pesmarica« in društveno darilo za l. 1880. — Kakor znano, je bil od prejšnjega odbora izvoljeni artistski odsek za izdavanje »Pesmarice« izročil č. g. I. Tavčarju uredovanje zaznamovanih pesmi, da jih (vsaj polovico) o pravem času — do 1. avgusta — pregledane in poterjene cec. odbor pošlje sl. društvu sv. Mohora. Ker pa g. Tavčar pri vsi svoji znani marljivosti tega dela do stavljenega obroka ni mogel izvršiti, je odbor družbe sv. Mohora to-le sklenil (gl. »Sl. prijatelj« št. 11, str. 523.): »Ker odboru Cecilijinega pevskega društva v Ljubljani ni bilo mogoče, rešiti dano besedo, t. j. vsled zagotovila do 1. avgusta t. l. »vsaj polovico za tisk popolnoma pripravljenega rokopisa za »Pesmarico« »poslati, prisiljen je odbor družbe sv. Mohora, izdavanje »Pesmarice« zopet odložiti.« — Krivda zakasnenja »Pesmarice« pade toraj zopet na odbor Cec. društva in ne na artistski odsek; za to je novi odbor enoglasno sklenil, izvoliti izmed odbornikov samih nov artistski odsek 5 udov, ki bode pod predsedništvom društ. načelnika preč. g. prošta dr. A. Jarca »Pesmarico« v roke vzel in skušal prej ko mogoče jo doveršiti. Novega artistskega odseka člani pa so gospodje: L. Belar, Bohinec, Foerster, P. Ang. Hribar, Mir. Tomec.

Slovenski šolski okraji na Goriškem. — Statistična data o njih. Štirirazredne ljudske šole imamo 3. Te so v Tominu, Komnu in Sežani. (Na štirirazredne so bile podaljšane še le v letu 1880., poprej so bile trirazrednice). Trirazrednici ste (2) šoli: v Bovcu in Kobaridu. Dvorazrednih šol je 13: na Serpenici, Čérknem, Kanalu, Solkanu, Ločniku, Mirnu, Rencáh, Črničáh, Kámenjah, Krízi, Ajdovščini, Rihenbergu in Tomaju. Enorazrednic je v tominskem okraji 6, v goriškem 33, v sežanskem 22, v gradiščanskem (slovenske) 4, skupaj 65. Šol za silo imamo kakih 60: na Tominskem 28—30, na Goriškem 17, na Krasu (v sežanskem okraji) 9, v gradiščanskem okraji 5. Nemški jezik kot obligaten predmet se uči: v Bovcu (obligatno za dečke, neobligatno za deklice); na Serpenici; v Tominu (za dečke in deklice obligatno); v Komnu in Sežani (obligatno za oba spola); v Tomaji, Nabrežini, Kostanjevici, Gorjanskem (v poslednjih 3 obligatno tudi za deklice) in v Divači. — Neobligaten predmet je nemščina: pri sv. Luciji, v Cerknem, Volčáh, Solkanu, Pevmi, v Kojškem, Št. Petru, na Vogerskem, v Vertobji, Rihenbergu, Kámenjah, Ajdovščini, na Repnem in še v nekaterih drugih krajih. — Kar se laških šol tiče, uči se nemški jezik (vsaj faktično) obligatno (zunaj Gorice: V mestnih ljudskih šolah — deški in dekliski — je nemški jezik od drugega razreda naprej neobligaten predmet, toda tako, da se učencem ne pové, da je ta uk nezapovedan; torej se ga udeležujejo vsi, kakor zapovedanih predmetov. Pis.) v Gradišču, Tržiču in Korminu. O Lahih menda velja pravilo, da se po vseh večrazrednih šolah nemščina neobligatno uči. Sploh se je učila v l. 1879/80 nemščina v vseh 4 r. okrajih v 30 šolah. Učitelji dobivajo za nemški poduk remuneracijo. Vseh šol na Goriškem je bilo lansko leto 196. Nemški jezik se uči po vodilih, ki se nahajajo v Klodičevih učnih načrtih v tabelah XVIII., XX. in XXI. Kdor hoče vediti, kedaj, kako in zakaj je bil nemški jezik v omenjene šole vpeljan, naj vpraša tiste, katerim so dotične uradne ali neuradne določbe in skrivnosti bolje znane, ko meni. »Nov.«

Šola usmiljenih sestra v Banjaluki. Dokler je bila Bosna in Hercegovina pod turško oblastjo, je bilo, kakor marsikje drugod, tudi pri šolstvu zelo slabo. Po turških (mohamedanskih) šolah, kjer je bila sploh šola, učili so se otroci le nekaterih rekov in molitev iz korana, pisati in brati jih je le malo znalo. Tudi nezedinjeni greki so imeli malo šol, pa še teh slabih. Najbolje

je bilo v tem pri katolikih. Nekaj let uže pred avstrijsko vojsko so prišle usmiljene sestre iz Zagrebačke provincije, in so po večih krajih šole ustanovile. V Banjaluki so bile štiri sestre, dve ste oskerbovali hišo ter delali na vertu in le dve ste bili učiteljici. Šola je bila prav skromna, pritlična hišica s 2 sobama za šolovanje, a šola je bila vredjena kakti 4razredna. Jedna izmed učiteljic je poučevala otroke iz 1. razreda, druga pa otroke iz 2., 3. in 4. razreda istočasno. Bistveno so se otroci toliko naučili, kakor pri nas na 4razrednih šolah.

Avstrijska vlada je koj od začetka podpirala to naselitev usmiljenih sester v Bosni in Hercegovini; s posredovanjem avstrijskih konsulov so dobivale sestre vsako leto podpore, ali od avstrijske vlade ali iz privatne cesarske blagajne, ni znano. Beržkone se dobivajo to podporo.

Avstrijska vlada naj po zasedanji Bosne katoliške šole, katere je najdla, podpira tako, da morajo razširiti svoje šole, in tako katolikom vstreže. Za gerške razkolnike in za mohamedane naj napravi posebne verske šole ali naj obstoječe razširi. Otroke različnih ver natlačiti skupaj v jedno in isto brezversko šolo, to še pri nas ne gre in v obče se zahteva verski značaj ljudske šole. V Bosni so pa spoznavalci raznih ver uže po vnanjem strogo ločeni, to izvira iz zgodovine te dežele in je v značaji tamošnjega ljudstva, ki je nekako v prvotnem stanju, verska vnemarnost se ne more tako hitro vriniti, skoro nemogoče je, da bi tam brezverska ljudska šola, v kateri bi bili pomešani mohamedanski, judovski, razkolniški in katoliški otroci, dobro napredovala.

Kljubu temu so otvorili letos v Banjaluki tako brezversko šolo. Kar je vsak pričakoval, zgodilo se je. Šoli niso zaupali ne katoliki, ne razkolniki, a tudi ne mohamedanci. Največ otrok so poslali judje v to novo šolo, gerški razkolniki in mohamedanci njih le malo, katoliki pa prav nobenega. — Pismo iz zanesljive in znane roke se glasi o tem tako-le: »V Banjaluki so letos otvorili šolo brez določenega verstva (bezvjersko šolo). Veliko so se trudili, da bi tudi katolike spravili v to novo šolo; rekli so, da je šola usmiljenih sester premajhna in pretesna. A katolikom se je dopovedalo, da bi bilo pogubljivo, ako bi svoje otroke pošiljali v šolo, kjer se ne moli, niti se ne sme imenovati presveto ime »Jezus«.

To je pomagalo in katoliški otroci so ostali pri usmiljenih setrah. V brezversko šolo hodijo le nekateri gerški in mohamedanski, največ pa judovski otroci. Obvarovati tudi zanaprej katoliške otroke brezverske šole in odstraniti vsako pretvezo zoper katoliško šolo, postavile so usmiljene sestre svoji hišici še jedno nadstropje. Tako imajo sedaj tri prostorne šolske izbe. Tudi je prišla še jedna sestra za tretjo učiteljico iz Zagreba. V prvem razredu so dečki in deklice skupaj, v drugih so dečki in deklice po spolih ločeni. Jedna sestra ima dečke 2., 3. in 4. leto skupaj; tretja sestra pa ravno tako deklice. Šolska zgrada je uže sestram mnogo stala. Tudi niso mogle vsega doveršiti, marveč le naj potrebnejše, da so mogle šolo imeti v novih šolskih izbah. Mnogo, mnogo bi bilo še popraviti, a kje denarja vzeti? Sestre so se uže zadolžile, in si ne upajo dalje zabresti v dolgove. Njim na veliko žalost je odišel iz Banjaluke 3. oktobra njih dosedanji veliki dobrotnik, bojni polkovnik Stubenrauch. Ta gospod se je zelo zanimal za te šole. Trikrat je bil pri polletnih preskušnjah in vselej je bil zadovoljen z napredkom v šoli. Pred svojim odhodom je podaril sestram še 30 gold. za šolske potrebe in knjige ubogim otrokom. V vsaki potrebi so se k njemu zatekale in najdle pomoči.

Sedaj je mnogo vojaštva v Banjaluki, vojaškega duhovna ni, vojaško bolnišnico oskerbujejo o. o. Frančiškani. — Katoliška cerkev v Banjaluki je lesena baraka. Pri vходу avstrijskih vojakov ni bilo tu katoliške cerkve. Poprej enkrat so imeli majhno cerkvico, a to so turkije l. 1876 požgali. Nedeljska služba Božja je bila na pokopališču. Presvetega Rešnjega Telesa niso imeli nikjer shranjenega, umirajočim so delili le sv. poslednje olje. — Sedanjo cerkvico so postavili še le pozno v jeseni t. l., in tam je tudi sedaj shranjeno presveto Rešnje Telo; cerkev o. o. Frančiskanov je prevedena sedaj z najbolj potrebnim. (Iz Banjaluke ima tudi »Zg. Danica« l. 50 dopis o ubožnici za sirotinske dečke v Banjaluki pri Trapistih. — Res, tam je obširno polje za kerščansko usmiljenje. Ur.)

Obdarovanje šolskih otrok v ljubljanski čitalnici. Vesel dan imelo je v čitalnici v nedeljo 80 starišev, katerih otroci so bili obdarovani s popolno, močno in čedno izdelano zimsko obleko, katero je po večletni navadi s pripomočjo mnogih dobrotnikov in dobrotnic napravil neutrudljivo delavni odbor, kateremu na čelu stoji gospá Murnikova in v katerem delujejo gospica Lujiza Orlova, gospá Robičeva in gospa Bleiweisova. Visokočastiti gospod deželni predsednik s preblago gospó soprogo, povabljeni od navedenega odbora, sta s svojo nazočnostjo počastila delitev, in, naprošena od odbora, ž njima lastno ljubeznjivostjo dečkom in deklicam delila obleko. Pred delitvijo je lepo govoril nunski katehet g. Kržič o tej 15letni dobroti napravi, po delitvi pa je vodja ljudske mestne šole gosp. Praprotnik isto tako mladini na srce govoril, opominjaje jo, hvaležni biti dobrotnikom z marljivim učenjem in čedno obnašo. Dvorana je bila polna občinstva, ki se je radovalo videti veselo mladino, preoblečeno v čedno obleko, vrh tega pa še tudi obdarovano z velikimi štrucami kruha in medenimi štruklji. Naj konečno še javno zahvalo objavimo gosp. Jož. Dolencu, tukajšnjemu krojaškemu mojstru, ki je z brezplačnim prirezovanjem deške obleke zdatno na pomoč bil načelnemu odboru,

Bolezen „difteritis“ razsaja v Breškem okraji tako hudo, da so morali šolski poduk vstaviti. V kratkem je umerlo 17 otrok.

Iz Ljubljane. (»Ljubljanski Zvon«) bode od novega leta 1881 počenši vsakega mesca prvi dan v zvezkih, po 4 tiskane pole velike osmerke obseženih, hodil na svitlo. Po svoji vsebini skušal bode »Ljubljanski Zvon« ustrežati različnim željam in potrebam slovenskega čitajočega občinstva; gojil bode zategadel v prvi versti leposlovje v najširjem pomenu te besede (romane, povesti, novele, pesni, potopise itd.); priobčeval bode sestavke in spise znanstvenega obsega iz različnih oddelkov človeškega znanja; zbiral bode raznovrstno národno blago; skerbil bode za obširen pregled sodobnega slovenskega slovstva in imetnejših proizvodov drugih slovanskih literatur ter naposled poročal bode o napredovanji in delovanji domačih in občeslovanskih literarnih društev in umetelnostnih zavodov. Nadejamo se, da nam bode možno, ta mnogoobsežni program dovoljno izvrševati, ker se je okoli našega lista zbralo uže štirideset pisateljev in učenjakov slovenskih. Slovenski omikani svet pa pozivljamo s tem vabilom, da nam z obilnim naročevanjem pomore točno izvrševati našo nalogo. »Ljubljanski Zvon«, ki bode izhajal 4 pole obsežen po jeden pot na mesec, stane: za vse leto 4 gld., za pol leta 2 gld., za četrto leta 1 gld. Dijakom je naročnina znižana na 3 gld. 60 kr. Naročnina pošilja se upravnistvu »Ljubljanskega Zvona« v »Narodnej tiskarni« v Ljubljani. Domoljube slovenske prosimo, da bi se z naročili oglasili o pravem času, ker se lista ne bode tiskalo dosti več nego toliko iztisov, kolikor bode naročnikov. Vsa pisma in vse pošiljatve, ki se tičejo uredniškega dela, prejema uredništvo »Ljubljanskega Zvona«

v Ljubljani, ali kateri koli izmed podpisanih štirih izdateljev: Josip Jurčič, glavni urednik »Slovenskega Naroda«; Janko Kersnik, notar na Brdu; Fran Levec, c. kr. velike realke profesor; dr. Ivan Tavčar, advokatski kandidat.

Peter rokodelčič. Poučna povest odraslejši slovenske mladini. Prosto na slovenski jezik preložil Ivan Tomšič, učitelj na c. kr. vadbici v Ljubljani. — Takó se zove najnovejša, lična knjižica, ki smo jo ravnokar dobili v roke ter je nadaljevanje tako imenovane knjižnice za slovensko mladino, katere prvi zvezek je prišel užé lanjskega leta na svetlo pod imenom »Dragoljubci«. V istej obliki in z isto ceno, kakor »Dragoljubci«, imamo zdaj »Peter rokodelčiča« pred seboj, to je: II. zvezek knjižnice za slovensko mladino. Knjižica, ki jo denes tukaj omenjamo, obsega na 96 straneh prav mično in zanimivo povest iz življenja rokodelskih mladeničev. Užé iz tega se vidi, da je povest namenjena bolj odraslejši mladini. — Knjižica ima spredaj prav lično podobo »Petra rokodelčiča«, trdo je vezana in se dobiva pri »Vrtčevem« uredništvu (mestni trg št. 9) in pri bukvarji J. Giontinitu po 45 kr. — Želēč, da bi se take, našej mladini neobhodno potrebne knjižice nadaljevale, priporočamo »Petra rokodelčiča« vsem prijateljem slovenske mladine v obilo nakupovanje in razširjevanje mej našo dobro, še nepokvarjeno mladino.

„**Slovenski Pravnik**“ je ime novemu časniku, ki ga bode prihodnje leto izdajati začel tukajšni advokat gosp. dr. Moschē. Pečal se bode edino le s pravom, ter prinašal članke o pravnih stvarinah, pravnih vprašanjih in o pravnih potrebah in zagovarjal, da se slovenski jezik kolikor mogoče vpelje v javno uradovanje sodniško. Izhajal bo v mesečnih zvezkih po 2 poli, cena mu bo za vse leto 4 gold., za četrt leta pa 1 gold.

„**Cerkveni Glasbenik**“ je užé oglašil vabilo na naročbo za prihodnje leto, v katerem nastopi svoj četrti tečaj kot glasilo Cecilijinega društva, ki dela na povzdigo cerkvene katoliške glasbe, na podlagi cerkvenih določeb in ukazov. »Cerkveni glasbenik«, kateri bode izhajal v sedanjí obliki po enkrat na mesec, bode veljal tudi v prihodnje za celo leto z muzikalno prilogo vred 2 gld., za ude Cecilijinega društva in za cerkve ljubljanske škofije 1 gld. 50 kr. — Dopisi in naročnina naj se pošiljajo v Alojznico vredništvu ozir. opravištvu.

Povabilo k naročbi na „Cvetje z vertov sv. Frančiška.“ Izhajalo bo »Cvetje« leta 1881 okoli začetka vsakega meseca, kakor letos, na 32 straneh v veliki osmerki, in ker se zanašamo na obilo število naročnikov, ostane tudi naročnina, kakor je bila, to je 70 krajcarjev za cel letnik. Da pa ne pridemo v kako zadrego, prosimo še enkrat zlasti častite duhovne gospode, naj blagovolijo ta list tudi na dalje priporočevati ljudstvu in priprostim ljudem na pomoč biti pri naročevanju. Gospodom, ki nam pošljejo za večé število naročnine, bomo, kolikor bo mogoče, radi dodali po kakov odtisek, da ga obernejo po svoji volji in previdnosti, in to zlasti, ako dōvolijo, da se zvezki za vse skupaj pod njihovim imenom pošiljajo.

Ako bodo okoliščine vgodne, hočemo tudi prostor na platničnih listih tako porabiti, kakor po zremel premišljevanju spoznamo, da morejo našemu narodu največ koristiti, ne glede seveda na posamezne, ki zase kaj takega ne potrebujejo in ne umejo. Ako se bo torej tudi na platnicah kaj natisnilo, naj velja za nameček tistim naročnikom, katerih stvari v notranjem lista, ali ker so jim vže znane, ali iz katerega koli vzoka, ne mikajo tolikanj.

Pervi zvezek drugega letnika se bo tiskal vže pred božičem; zato prosimo, naj se oglasijo častiti naročniki berž ko mogoče, da se bo o pravem času moglo določiti število odtiskov, ki jih bo treba napraviti. V naročilu naj bo

razločno zapisano osebno ime, kraj stanovanja in poslednja pošta. Naročnina se pošilja (najceneje po poštnih nakaznicah) podpisnemu opravištvu.

Novi naročniki dobijo lahko tudi še vse zvezke 1. letnika po zgoraj nannjeni ceni.

Posamezni zvezki (inkompletnih eksemplarov) tega letnika pa se morejo brezplačno in poštne prosto poslati, ako bi kedo želel list na ogled. Častitim gospodom duhovnikom in učiteljem, ki bi jih hoteli primerno razdeliti, kjer ljudstvo še ne ve za »Cvetje«, pošljemo radi tudi po več zvezkov.

Opravištvu „Cvetja“ v frančiškanskem samostanu v Gorici (Görz).

Judje se selijo v Ameriko. Mnogo, mnogo ljudi, vzlasti zadnja leta, se seli v Ameriko; ni vselej revščina in pomankanje, marveč so dostikrat drugi vzroki selenju. Iz Vestfalskega na Nemškem se selijo premožni kmetje, pravijo, da doma nimajo duhovnov (katoliških) niti svojih otrok nemorejo pošiljati v katoliške šole. — Letos so se pa začeli seliti tudi Judje iz vzhodnje in zahodnje Pruske, iz Poznanjskega, da tudi iz Poljskega iz Ogerskega. — Podgane so ladijo preglodale, začela se je topiti, izseljujejo se, a neso s saboj kristjanom izžuljeno zlato in srebro. — Judje imajo tanko čutje, v Evropi so se začeli kristjanje sramovati judovskega gospodarstva (cf. — antisemitische Liga in Berlin; Istocy na Ogerskem) previdni tedaj spravljajo svoje težko (?) pridobljene novce in se selijo v novi svet. — Po časopisih beremo pa tudi še kaj drugega. — Evropa, ki je zapovedovala drugim delom sveta, pride ob kratkem na beraško palico. — Ni šala, gola resnica je! Vže sedaj vozijo Amerikansko žito v vse loke (morska pristanišča) atlantskega in srednjega morja, v Odesi je ceneje amerikanska od rusovske pšenice. Čez nekaj let, ko v Ameriki dodelajo železnice in odprejo vodna pota iz velikih rek do jezerov v severni Ameriki in od tod v Atlantsko morje, bodo Amerikanci žito dosto ceneje prodajali, kakor je v Evropi sploh mogoče, ker tam je a) zemlja še spočita, tedaj rodovitnejša kakor pri nas; b) vsa dela opravljajo parostroji in c) je prevoz veliko ceneje, kakor v Evropi. — V Evropi bodo zemljišča, navadno zadolžena, neznansko v ceni padla, kmetovalci ne bodo mogli velikih davkov plačevati, in denar se ne bode več stekal iz drugih delov sveta v Evropo, marveč Evropa bo kupovala žito od drugod. — Žitna polja v Ukrajni, v Moldavi in Vlahiji in na Ogerskem še ne bodo tako hitro opešala, prej pa vendar le, kakor doline ob velikanski reki Misisipi in nje pritokih, ob reki »La Plata« v južni Ameriki, ob reki »Ind« v Aziji, sejati in pridelovati so začeli pšenico tudi v Avstraliji. Kolika konkurenca evropskemu žitu! — Vstaja pa še huji konkurent v deželi »Kanada«. — Kaj v merzli Kanadi? Da! prav tam. Pred dvema leti so se začeli iz zedinjenih severnih držav seliti v angleško Kanado, najdi so tam v okraji »Manitoba« okoli Vinipežkih jezerov neizmerne planjave, ki niso le za to, da bi se bivoli tam pasli, marveč so izvrstno polje za pšenico. Kedar bodo dodelali vodna pota, kar je tam prav lahko, kajti vže čolne iz reke v reko prenašajo, ker so razvodja prav blizu, vozilo se bo žito po kanadskih jezerih in od tam po reki sv. Lorenca v luke po atlantskem morji. — Pomisliti je treba, da je vsa dežela Kanada dvakrat tako velika, kakor evropska Rusija, in ima toliko sveta za žitno polje, kakor vse evropske dežele skupaj, izvzemši Rusijo, kajti razteza se od 50 do 60 stopinj severne širjave, ali n. p. v širjavi od Prage do Stokholma. — Vročina je po letu večja, a tudi mrzaz po zimi hujši, kakor v Evropi pod jednako širjavo. — Dominion of Canada ali nasebina Kanadska (9765 □ miriam. in 4,117.000 ljudi) obsega nekdanjo zahodno in vzhodno Kanado, Novi Brunšvik, Novo Skocijo, New-Foundland, ne bode tako hitro preobljudena,

niti polje — vzlasti v Gorenji Kanadi ob imenovanih jezerih in po rodovitnih dolinah njih pritokov — tako hitro izmolzeno ali izpito. — Kaj bodo storile evropske države, ki veliko žita pridelujejo in izvažajo, n. p. Rusija in Avstrija, da jih Amerika iz žitnih somenj ne potisne, nas bode učila prihodnost.

Nekaj o prvem shodu kmetovalcev na Dunaji. 7. vprašanje. Poleg colpine so za izvažanje poljskih pridelkov v prvi vrsti tarife železnic pomenljive. Katera pota naj bi se nastopila, da se na to stran varujemo škode po sosednih državah?

O tem vprašanji, kateremu je bil poročevalec dr. Rodler, sprejet je bil sledeči sklep: Shod kmetovalcev izreka svoje prepričanje, da korist vspesnemu poljedelstvu in državnemu denarstvu veleva železnice v last države sprejeti; do tod pa se priporoča po postavni in upravni poti na to delati, da tarife železnic po vpeljavi enotne tarife in odstranjenji diferencialnih tarif postanejo enomerne in stalne.

Cesar Jožef II. in njegovi častitelji, učitelji. — Cesar Jožef II. je pri vsaki deželni vladi postavil poročevalca svetnega stanu za šolstvo in pri vsaki kresiji je bil svetni šolski nadzornik, kresijski poglavar (Kreishauptmann). Ta sistem ni obveljal, uže cesar Franc ga je deloma preuredil. Sedanja šolska sistema je v tej stvari po postavi iz cesarja Jožefa II. uravnana. Pomniti pa je treba, da je bila tedanja ljudska šola verska (konfessionell), ne vem kaj bi bil storil cesar Jožef II. s takimi učitelji, ki se svoje vere sramujejo, in nejevero očitno razobešajo.

Kako globoko je morje. »Tuscarora«, barka zedinjenih američanskih držav, je najdla v severnem tihem morji »North-Pacific« pod 44° 55 m. severne širjave in 152° 26 m. zahodne dolžine (Greenwich) do sedaj najglobkejšee znano morje (8523 m.).

Evropa in američanska konkurenca. — Vlada zedinjenih držav v Ameriki je na želje mnogih obertnih korporacij imenovala komisijo 36 udov iz tergovskega stanu, ki bodo bivali za sedaj stalno dve leti v Evropi, in bodo delali na korist američanskemu izvozu kar na mestu. Posebno pa so se ozirali na Avstro-Ogersko, nič manj kakor njih šest bode bivalo tu, in sicer na Dunaji, v Pešti, v Pragi, v Bernu, Levovu in v Terstu.

Dvoje obertnijskih šol nameravajo napraviti na Štajarskem, in sicer strokovno šolo za obert z lesom in z železom v Bruku na Muri, in strokovno šolo za lesen obert v Aussee. Za prvo je uže tergovsko ministerstvo postavilo svoto v troškovnik za l. 1881, ki ima sedaj priti v posvetovanje, da bode, ako se svota sprejme, šola se začela prihodnjo jesen.

Deržavni zbor je začel zborovati 30. novembra in finančni minister dr. Dunajevski je uže predložil predštev za prihodnje leto. — Kakor znano, so slovenski poslanci v Hohenwartovem klubu, in tam je bila oddana peticija slovenskega učiteljskega društva za slovenska učiteljišča po slovenskih pokrajinah. Jednako prošnjo je poslalo slov. učit. društvo tudi naučnemu ministerstvu na Dunaji in c. k. dež. šol. svetu v Ljubljani. No, kedar bodo drugim Slovanom pravični, takrat morda padejo tudi kake drobtine nam Slovincem, deržava bi gotovo zaradi jednakopravnosti narodov ničesa ne zgubila, marveč gotovo se ukrepila.

Iz Trsta. — Primorski Slovinci bodo po predlogu gosp. Nabergoja in Dolinarja ministerstvu na Dunaj poslali spomenico, v kateri zahtevajo, da v vseh srednjih šolah na Primorskem, vključivo Trsta, Gorice in Gradiške, naj je slovenski jezik učni jezik.

Iz Celovca, 5. grudna. — Z ustanovitvo slovenskega lepoznanstvenega časopisa »Kresa« v Celovci so se celovski in koroško-slovenski rodoljubi sploh zopet malo oživali, a Nemci majajo z glavami in šepčejo si na ušesa: »diese zähe windische Raçe ist nicht zum umbringen«. Prvi zvezek »Kresa« je uže tiskan in obsega 64 strani raznega gradiva iz spretnih peres. Naročniki se oglasujejo prav marljivo, in tudi lepo število pisateljev (slišal sem od 45), je obljubilo svojo podporo. Vse to je dobro znamenje, in pričuje, kako potreben je slovenski inteligenciji list s programom »Kresovim«.

»Nov.«

Toplo zimo imamo pri nas, viditi je, kakor da bi se bližali velikonoči a ne božičem. — Navsproti imajo pa na Ruskem letos hudo zimo, reke so nenavadno zgodaj zmrznile, in brodarstvo je zastalo po vodah. Pretečen teden se je pa reka Volga otajala, in nesreča je zaradi tega še večja. Volga je čez bregove stopila, zemljo poplavlila, čolne in barke zdrobila. Zguba tergovcev z lesom in brodarjev je zelo velika. Iz Kasan-a se je zvedelo, da je led tako nenadoma hitro prišel, da je bilo vse človeško prizadevanje za rešitev skoraj zastoj. 3. t. m. je v Volonu po noči utergal led petnajst bark, ki so bile naložene z žitom ali nafto, in po vodi naprej deryl.

Potres v Zagrebu še sedaj ni prenehal. 10. t. m. ob pol štirih je bil precej močan vertikalni (od zgoraj na spodaj) potres, bojé se luninega spremena, ker potresi se ponavljajo, kar luna raste. Dr. Falb je baje doli in opazuje potrese zemlje, nekateri pravijo, da se njegova teorija poterjuje, drugi pa zopet drugače govore, pomoč dati pa le Bog more.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Kamniškem. Na enorazredni ljudski šoli v Vodicah je učiteljska služba z letno plačo 450 gld. in prostim stanovanjem izpraznjena. Prošnje do 4. prosinca 1881 c. k. okraj. šol. svetu v Kamniku.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gdč. Marija Schuller, spraš. učit. kand., dosihmal pri mestni dekliški šoli, v Šmarje na Štajarsko.

 Na željo, že mnogokrat izrečeno, hoče R. Milic izdati orgljavcem in vodijem cerkvene glasbe jako potrebno knjigo: „**Nauk o harmoniji in generalbasu, o modulaciji, kontrapunktu, imitaciji, kanonu in fugi**“, sestavil Anton Foerster.

Da bi cena knjigi ne prišla previsoka, prosimo uljudno, naj bi p. n. čč. gg. naročniki blagovolili po dopisnici oglasiti se pri R. Milic-u, tiskarju v Ljubljani, ker le tako se more preračunati število iztisov in cena.

 Sl. uredništva slovenskih časnikov prosimo, naj bi hoteli ponatisniti ta oglas.

 Današnji list obsega 20 strani, pridejano mu je tudi kazalo in zavitek za letnik 1880.

Odgovorni urednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milic.**